

Dr. Sulica Szilárd: A magyar irodalom és művelődés hatása a román irodalom és művelődés fejlődésére. — (Acta litterarum ac scientiarum reg. universitatis Hung. Francisco-Josephinae, Szeged 1937.)

A nagy szellemi mozgalmak lényeges formaadó principiumát leggyakrabban valamely nép, vagy embercsoport belső lelkiségében, továbbá a politikai történet kedvező alakulásaiban fedezhetjük fel. A kultúrhatásoknak ez a magyarázata érvényesül Sulica nagyjelentőségű művében. A könyvet aktuálissá teszi az irredenta és a jelenlegi külpolitikai konstelláción felül az a szempont, hogy a mai (egyetem) diákság körében egyre általánosabbá válik az a józan fölfogás, hogy nekünk a nagy világnyelvek ismeretén kívül ajánlatos, sőt kötelező a szomszéd kisebbségek nyelvének ismerete. A régi merev és indokolatlan tartózkodással szemben most jelentkezik az a meglátás, hogy kezünk és környezető kisebbségek szellemi útőerén tartani: közép-európai kultúrhegemóniánknak egzisztenciális kérdése. Az ő fanatikus propagandájuknak és diplomáciai hipokrizisüknek legbiztosabb ellenszere, ha a saját röpirataik, sajtójuk, rádiós agitációjuk *közvetlen* ismerése alapján védekezünk. Ez a felfogás S.-ban találta meg legpregnansabbi képviselőjét. Az ő könyvében diákságunknak a kisebbségi nyelvvel foglalkozó tábora kapott most hathatós buzdítást. A műben feltáruznak előttünk a magyar szellemiségnek az erdélyi hágókon túl gyűrűző, termékenyítő hullámai. Elvezet a román irodalmi élet bölcsőjéhez, melynek az irányító lendületet az erdélyi hitújítási polémiák adták meg. Látjuk a hivatalos állami közegek, az egyház anyagi és szellemi támogatását. Fájdalmasan igazak az iskolaügyről írt lapjai. Mária Terézia és II. József kezdték meg a román iskolák építését. Kiáltó volt a hiány a magyar befolyás előtt az iskolakönyvekben is. Didaktikai irodalomról a XVII. század vége előtt alig lehetett szó. Mária Terézia idejében viszont 11 románnyelvű, didaktikai célokat szolgáló könyv jelent meg a Habsburg monarchia területén. II. József tovább haladt a Mária Terézia által kijelölt utakon s Erdély területén közel háromszáz románnyelvű elemi iskolát szervezett, melyek megteremtői voltak a magyarországi románság intelligenciájának s előkészítő munkásai voltak a XIX. századi román nemzeti kultúrának. (Viszont az alföldi magyarságnak közel kétszáz évig kellett még várnia a népiskolák ügyének megértő kultúrpolitikusra!)

S. fejtegetései további során látjuk, hogy milyen fontos missziója volt a magyarságnak a román tudománynak és a tudományos módszereknek nyugati kultúrfokra emelésében. E sorok olvasásakor jutott eszünkbe Sztanojevics belgrádi egyetemi tanár vallomása, amely szerint a magyar Ujvidék volt a szerbek Athénje. Mit kell akkor mondanunk Kolozsvár, Nagyenyed, Gyulafehérvárról, ahonnan szintén századokon át magyar kultúra sugárzott kelet felé. Vázlatos vonásokban is maradó portrét kapunk a román szellemi triász, a dákóromán elmélet felállítóinak: Klein Sámuel, Sincal György és Major Péter lelki arculatáról, akik szintén magyar kultúrzónában nevelkedve kapták meg későbbi működésük szellemi impulzusait. A direkt és indirekt hatások tömegéből, amelyeket S. nemzeti kultúrfölényünk expanzív erejének beszédes bizonyítékaiként felsorol, kiemeljük például azt, hogy az első román botanikai szótárt 1780 körül magyar ember, a nagyhirű székely botanikus, Benkő József állította össze. A román irodalomtörténetírók azonban megengedik maguknak azt a feledékenységet, hogy az ilyeneket — említés nélkül hagyják. A szigorúbb értelemben vett tudományos vonatkozásokon kívül, ahol az alapterakás elsősorban magyar érdem, döntően nagy szerepet játszott Magyarország a román szépirodalom fejlődésében is. A civilizáció terjesztője lett irodalmunk a román nemzeti irodalom gondolati tartalmának és a műfaji formák fejlődésének tartós befolyásolása által. Gon-

doljunk csak Soricu Ursu Jánosnak Ady-fordításaira, vagy a legújabb román irodalom nagyszabású és ünnepelt eseményére, Goga Octaviánnak remek Madách-fordítására.

S. önálló kutatásai alkalmasak a kor és népszellemnek, mint a művelődéstörténet irányító tényezőinek megismerésére. Nála nem az írók életének felületeiről van szó. Irodalomszemléletének vitathatlanul sajátja a szunnyadó erők formáló, alakító hatásának intenzív kutatása és mérlegelése. Műve azonban nem egyszerű szintézis, nem csak adatgyűjtés és elrendezés, hanem a kultúrtényezők átfogó értékelése és hatásuk tolmácsolása. Ezek beiktatásával kapta meg a könyv a józan értelemben vett egyéni és pozitívista jelleget.

Remélhetjük tehát, hogy műve sokakkal fogja megértetni „a román stúdiumok intenzív művelésének mindenféle magasabb szempontból kimondhatatlan jelentőségét.”

Visy József.

Kolumbán István: A jellemnevelés irányelvei. Szeged, 1937. Magyar Ünnep kiadása. 336 oldal.

A szerző elsősorban gyakorlati célokat kíván szolgálni. A könyvnek csak 82 oldala tartalmaz elméleti fejtegetéseket (itt is gyakorlati vonatkozásokkal), míg a többi része bibliából, mondák köréből, hazánk történelméből és a gyakorlati életből vett példákkal igyekszik megvalósítani azt a célt, amit az elméleti részben maga elé tűzött. A népiskola célját a jellem kialakításában és fejlesztésében látja. A *jellem* alapjaként az akaratot jelöli meg. E tekintetben helyes úton jár. Amidőn jellemről beszél, mindig az erkölcsi jellemet érti.

Az akarat művelését illetően sincsenek tudományos megállapításai, nem is keresi a tudományos indokolást. Gyakorlati eszközöket keres egy jó tanító megérzésével azért, hogy az iskolai élet valóban vértessze fel az ifjúságot az élet küzdelmeire.

A gyermek jellemének kialakításában részt vesz az iskola és a család. A családban nincsenek meg azok az eszközök és körülmények, amelyek a következetes jellem kialakításához feltétlenül szükségesek. Legalább is minden családban nem látja ezt meg a szerző. Azért az iskolának kell a gyermek jellemének épületét fel-emelnie. Milyen a magyar jellem? — kérdi a szerző. Lapozzunk a történelem lapjain és megkapjuk rá a feleletet. Midőn az iskolai jellemnevelés kérdéseit tárgyalja, a történelem lapjait lapozgatja és pontokba szedve megállapítja, miképpen kell eljár-nunk, hogy a történelem nagyjainak követését a gyermekek kívánatosnak tartsák.

Az egyes tantárgyak jellemnevelő hatása igen különböző. Éppen azért osztá-lyonként és tárgyanként bemutatja azokat a szempontokat és célkitűzéseket, amelyeket a tanítónak a vallás-erkölcsi jellem kialakításának szolgálatában szem előtt kell tartania a népiskolában.

A szerző elsősorban az iskola szempontjait tartotta szem előtt példáinak és jellemképeinek összeállításánál, azonban úgy járt el a tartalmas anyag összegyűjté-sénél, hogy azokat a családi nevelés keretében is felhasználhassuk. Külön fejezetben tárgyalja a családi életnek hatását és gyakorlati útmutatást nyújt a jellemtanulmá-nyozásra vonatkozólag is. A gyakorlati célt jól látja, s noha eszközei nem újszerűek és nem is egyedülállóak, alkalmazásuk célravezetőnek látszik.

A példás kiállítású műhöz Móra László írt előszót.